

A könyv a kora újkori Kárpát-medence művelődésében

Konferenciabeszámoló

A Bölcsészettudományi Kutatóközpont Irodalomtudományi Intézet Reneszánsz Osztálya a magyarországi és határon túli egyetemek régi magyar irodalmi tanszékeivel és a korszak kutatásában érdekelt egyéb szakmai műhelyekkel együttműködve 2023. szeptember 6–9. között *A könyv a kora újkori Kárpát-medence művelődésében: kiadás, befogadás, használat* címmel rendezett tudományos konferenciát. A reneszánsz- és barokk-kutatók ötvennegyedik alkalommal megtartott éves nagykonferenciájának negyedízben adott otthont Sárospatak. Az esemény házigazdája és társszervezője ebben az évben az újonnan alakult Tokaj-Hegyalja Egyetem lett volna, azonban az egyetem rektori feladatokkal átmenetileg megbízott rektorhelyettese – példátlan módon – hat nappal a konferencia kezdete előtt visszavont a konferenciát érintő minden, előzetesen írásban rögzített felajánlást. Hogy ez az intézkedés hogyan érintette a szervezőket, azt mindenki megítélheti, aki valaha is, akár szervezőként, akár csupán résztvevőként megjelent hasonló rendezvényen. Hogy a visszavonás hozott-e az intézménynek bármiféle megtakarítást vagy más, számszerűsíthető hasznot, nem tudhatjuk. De abban bizonyosak vagyunk, hogy az egyetem tekintélye, presztízse, szakmai súlya és szavahihetősége példátlanul nagy arányban roncsolódott. A legkellemetlenebb helyzetbe a Tokaj-Hegyalja Egyetemhez tartozó Speculum Kutatócsoport tagjai kerültek, akik Monok István professzor úr vezetésével, nagyszerű lélekjelenlétről, szervezőkészségről és kollegialitásról tanúságot téve, gyakorlatilag átvették a társszervező szerepét, odaadó, vendégszerető házigazdának bizonyultak, és – együttműködve az Irodalomtudományi Intézet Reneszánsz Osztályával – végül biztosították a konferencia sikeres megvalósítását.

A konferencia két nevezetes helyszínen, a sárospataki Rákóczi-várban és a Sárospataki Református Teológiai Akadémián valósult meg. A nyitónapon a Rákóczi-várban Kecskeméti Gábor akadémikus, az Irodalomtudományi Intézet igazgatója és Monok István, az MTA Könyvtár, Levéltár és Információs Központ főigazgatója köszöntötte a résztvevőket. Ezt követően került sor a Klaniczay Tibor-díj átadására, amelyet idén a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézetének munkatársa, Újlaki-Nagy Réka Tímea kapott 2022-ben megjelent *Christians or Jews? Early Transylvanian Sabbatarianism (1580–1621)* című angol nyelvű monográfiájáért. A megnyitó alkalmával indították el és mutatták be az Irodalomtudományi Intézet korábbi igazgatója, Klaniczay Tibor akadémikus teljes munkásságát feldolgozó és szövegében is közlétező honlapot, amelynek létrehozása a Klaniczay-év keretei között valósult meg az intézetet alapító igazgató születésének századik évfordulója alkalmából.

A konferencia tudományos üléseinek sorát három plenáris előadás nyitotta meg. V. Ecsedy Judit, a *Régi magyarországi nyomtatványok* nyomdászattörténeti szakértője a kora újkori nyomtatványokat létrehozó szellemi és gyakorlati közreműködőkre egyaránt kiterjedő, sokféle statisztikai és analitikai metszetben ismertette az Országos Széchényi Könyvtárban évtizedek óta készülő retrospektív nemzeti bibliográfia öt kötetének nyomtatványanyagát. Monok István olvasmánytörténeti szempontból tekintette át a kora újkori Magyar Királyságban és Erdélyben működő intézményi könyvtáraknak az értelmiségi réteg olvasmányműveltségének alakításában játszott szerepét. Tóth Zsombor, az Irodalomtudományi Intézet főmunkatársa szöveghasználat-történeti szempontból tekintette át a kora újkort, és Tatai Csirke Ferenc *A' Holnapnak minden napjaira intéztetett keresztyéni elmélkedések...* című művén keresztül mutatta be a fordítás és újrafordítás kérdését. A plenáris előadások széles horizontot megnyitó problémafelvetéséhez a konferencia további napjaiban tematikusan és időrendben kapcsolódtak az előadások. A konferencia négy napja alatt harmincnyolc magas színvonalon megtartott tudományos előadás hangzott el, amelyek historiográfiai, könyv-, nyomda-, könyvtár- és szövegtörténeti szempontból tekintették át a kora újkori könyvhasználatot. A Rebakucs-konferenciák történetében először került sor poszterek bemutatására: lehetőséget biztosítottunk PhD fokozatot még nem szerzett kollégáknak, hogy a konferencia idején végig megtekinthető poszterek segítségével és azokhoz kapcsolódó rövid előadásokkal ismertethessék kutatásaikat. A kezdeményezés sikerén felbuzdulva úgy döntöttünk, hogy a jövőben az éves nagykonferenciák részét fogja képezni a poszterek bemutatása, fiatal kollégáink bemutatkozása. A könyvtörténeti téma nagyszámú magyarországi és külföldi (szlovákiai, romániai, horvátországi és ausztriai) résztvevőt vonzott, akik hozzászólásaikkal és kérdéseikkel gazdagították a tanácskozást.

A konferencia pénteki napján kirándulást tettünk a határmenti, szlovákiai borsi Rákóczi-kastélyba és a leleszi premontrei apátságba. A résztvevőknek lehetőségük nyílt megismerkedni az – egyébként rendszeresen nem látogatható – egykori leleszi konvent múltjával és jelenével, és megszemlélni a történelmi korok pusztításai után fennmaradt templomot, különösen a Szent Mihály kápolna páratlan freskómaradványait.

A konferencia zárónapján a 18. századi felekezeti könyvhasználat témájában hangzottak el tudományos előadások. A zárót követően a szervezők ismertették a jövő évi konferencia terveit: 2024-ben a helyszín Debrecen, a téma pedig Szenczi Molnár Albert és a kora újkori egyetemi peregrináció lesz.

Papp Ingrid